
Norma, kas tiesības uz valsts nodevas atmaksu civilprocesā ierobežo ar triju gadu termiņu, neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam

Satversmes tiesa 2020. gada 2. novembrī pieņēma spriedumu lietā Nr. 2020-14-01 “Par Civilprocesa likuma 37. panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. pantam”.

Apstrīdētā norma

Civilprocesa likuma 37. panta otrā daļa:

“Valsts nodevu atmaksā ar noteikumu, ka pieteikums par tās atmaksāšanu iesniegts tiesā triju gadu laikā no summas iemaksas valsts budžetā”.

Augstāka juridiska spēka normas

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. panta pirmais teikums: “Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā”.

Satversmes 105. pants: “Ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību”.

Lietas fakti

Lieta ierosināta pēc Jurijs Kapišņikova, Ināras Kapišņikovas un Eduarda Kapišņikova (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēji) pieteikuma.

Augstākā tiesa izbeidza tiesvedību civillietā, konstatējot, ka uz Pieteikuma iesniedzēju prasības pamata ierosinātās lietas izskatīšana nav pakļauta tiesai. Pieteikuma iesniedzēji iesniedza tiesā pieteikumu ar lūgumu atmaksāt par tiesvedību civilprocesā samaksāto

valsts nodevu. Tiesa pieteikumu noraidīja, jo esot nokavēts apstrīdētajā normā noteiktais termiņš, kādā iesniedzams pieteikums par valsts nodevas atmaksu.

Pieteikuma iesniedzēji vērsās Satversmes tiesā un norādīja, ka apstrīdētā norma nostāda viņus sliktākā situācijā nekā personas, attiecībā uz kurām tiesa pirms triju gadu termiņa beigām ir izbeigusi tiesvedību. Pieteikuma iesniedzēji nevarot ietekmēt tiesvedības ilgumu civillietā. Tāpēc šādai atšķirīgai attieksmei neesot leģitīma mērķa, un tā neesot samērīga. Liedzot Pieteikuma iesniedzējiem iespēju atgūt samaksāto valsts nodevu, tiekot aizskartas arī viņu īpašuma tiesības. Līdz ar to apstrīdētā norma neatbilstot Satversmes 91. panta pirmajā teikumā ietvertajam tiesiskās vienlīdzības principam un 105. pantā ietvertajām tiesībām uz īpašumu.

Tiesas secinājumi

Par to, vai lietā ir izbeidzama tiesvedība

Saeima bija lūgusi izbeigt tiesvedību lietā, norādot, ka Pieteikuma iesniedzēju pamattiesību aizskārumu radījusi nevis apstrīdētā norma, bet gan tās nepareiza piemērošana. Satversmes tiesa secināja, ka likumdevējs ar apstrīdēto normu ir noteicis galīgu termiņu, kādā izmantojamas tiesības uz valsts nodevas atmaksu. Tādējādi Pieteikuma iesniedzēju pamattiesību aizskārumus izriet no apstrīdētās normas. [6.–6.4.]

Par to, kā vērtējama apstrīdētās normas satversmība

Satversmes tiesa secināja, ka lietas pamatjautājums ir par apstrīdētās normas iespējamo neatbilstību tiesiskās vienlīdzības principam. Līdz ar to tiesa visupirms izvērtēja apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam. [7.]

Par to, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 91. panta pirmajam teikumam

Par Satversmes 91. panta pirmā teikuma tvērumu

Satversmes tiesa atgādināja, ka tiesiskās vienlīdzības princips liedz valsts institūcijām izdot tādas normas, kas bez saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos. Šis princips

arī pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras atrodas atšķirīgos apstākļos. Tikai tad, ja tiek konstatēts, ka pastāv objektīvs un saprātīgs pamats, tiesiskās vienlīdzības princips pieļauj atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas vienādos apstākļos, vai vienādu attieksmi pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos. [8.]

Par to, ka izskatāmajā gadījumā salīdzināmas personu grupas, kas atrodas atšķirīgos apstākļos

Satversmes tiesa secināja, ka Pieteikuma iesniedzējus kā prasītājus civillietā ar prasītājiem tādās civillietās, kurās tiesvedība pirms apstrīdētajā normā noteiktā termiņa beigām izbeigta uz tā pamata, ka lietas izskatīšana nav pakļauta tiesai, vieno gan lietas dalībnieka statuss, gan tiesvedības izbeigšanas tiesiskais pamats. Līdz ar to šīs personu grupas ir savstarpēji salīdzināmas. Savukārt tas apstāklis, kas šīs personu grupas nostāda būtiski atšķirīgās situācijās, ir tiesvedības ilgums. Prasītājiem, kuru lietās tiesvedības ilgums nav pārsniedzis trīs gadus, ir iespēja iesniegt pieteikumu par valsts nodevas atmaksu. Savukārt tiem prasītājiem, kuru lietās tiesvedības ilgums no viņiem neatkarīgu apstākļu dēļ ir pārsniedzis trīs gadus, apstrīdētajā normā noteiktais termiņš izbeidzas jau pirms tam, kad viņiem varētu rasties iespēja izmantot tiesības iesniegt pieteikumu par valsts nodevas atmaksu. Tātad prasītāji civillietās, kurās tiesvedība izbeigta tādēļ, ka lietas izskatīšana nav pakļauta tiesai, pirms triju gadu termiņa beigām, un prasītāji civillietās, kurās tiesvedība izbeigta uz tā paša pamata, bet pēc triju gadu termiņa beigām, atrodas atšķirīgos apstākļos. [9.]

Par to, ka apstrīdētā norma paredz vienādu attieksmi pret šīm personām

Apstrīdētā norma attiecībā uz termiņu, kādā iesniedzams pieteikums par valsts nodevas atmaksu, paredz vienādu attieksmi pret ikvienu prasītāju civillietā, kurā tiesvedība izbeigta uz tā pamata, ka lietas izskatīšana nav pakļauta tiesai. Apstrīdētā norma noteic, ka ikvienai no šīm personām ir tiesības prasīt valsts nodevas atmaksu vienīgi triju gadu laikā no nodevas iemaksas valsts budžetā. Satversmes tiesa secināja, ka tādējādi apstrīdētā norma paredz vienādu attieksmi pret atšķirīgos apstākļos esošām personu grupām. [10.]

Par to, ka vienādajai attieksmei izskatāmajā gadījumā nav leģitīma mērķa

Atbilstoši apstrīdētajai normai personas iespēja īstenot tiesības uz valsts nodevas atmaksu var būt atkarīga vienīgi no tiesvedības ilguma attiecīgajā civillietā. Tas nozīmē, ka apstrīdētā norma ignorē to, vai personai vispār ir bijusi iespēja izmantot tiesības uz valsts nodevas atmaksu. Rezultātā rodas tāda situācija, ka vienai personu grupai ir bijusi iespēja izmantot šīs tiesības laika posmā, kas nav pārsniedzis trīs gadus no valsts nodevas samaksas, taču ir arī otra personu grupa, kurai piederīgās personas atrodas būtiski atšķirīgos apstākļos, jo tām vispār nav bijusi iespēja izmantot šīs tiesības no pašām personām gluži neatkarīgu apstākļu dēļ. [12.]

Satversmes tiesa secināja, ka likumdevējs apstrīdētajā normā ir paredzējis pieteikuma par valsts nodevas atmaksu iesniegšanas termiņa notecējumu. Taču termiņa notecējuma jēgai un taisnīguma principam pretēja ir tāda situācija, ka noteiktai personu grupai šis termiņš izbeidzas jau pirms tam, kad varētu rasties iespēja attiecīgās tiesības izmantot. Tādējādi norma, kas noteiktai personu grupai tiesību izmantošanas termiņu padara atkarīgu no tādiem apstākļiem, kurus šīs personas faktiski nevar ietekmēt, ir uzskatāma par patvaļīgu, jo tā nav saistīta ar apstākļiem, kuri šīs personas būtiski atšķir no citiem šīs normas subjektiem. Šāda norma ir pretēja arī taisnīguma un tiesiskās drošības principiem. Tādējādi Satversmes tiesa nekonstatēja objektīvu un saprātīgu pamatu ar apstrīdēto normu noteiktajai vienādajai attieksmei pret atšķirīgos apstākļos esošām personām. Līdz ar to Satversmes tiesa atzina apstrīdēto normu par neatbilstošu Satversmes 91. panta pirmajam teikumam. [12.]

Satversmes tiesa uzsvēra, ka likumdevējam ir rīcības brīvība izvēlēties piemērotāko risinājumu valsts nodevas atmaksas termiņa un tā notecējuma aprēķināšanai, ciktāl šis risinājums atbilst tostarp tiesiskās vienlīdzības principam. Tas nozīmē, ka likumdevējam ir jāparedz visām personām, ievērojot to būtiski atšķirīgos apstākļus, nevis formāli vienādas, bet pēc būtības vienlīdzīgas tiesības uz valsts nodevas atmaksu. [12.]

Par atbilstību Satversmes 105. pantam

Konstatējot apstrīdētās normas neatbilstību kaut vienam Satversmes pantam, tā atzīstama par prettiesisku un spēkā neesošu. Tā kā apstrīdētā norma tika atzīta par neatbilstošu Satversmes 91. panta pirmajam teikumam, Satversmes tiesa norādīja, ka nav nepieciešams papildus vērtēt tās atbilstību arī Satversmes 105. pantam. [13.]

Par brīdi, ar kuru apstrīdētā norma zaudē spēku

Apstrīdētā norma attiecībā uz Pieteikuma iesniedzējiem tika atzīta par spēkā neesošu no viņu pamattiesību aizskāruma rašanās brīža. Par aizskāruma rašanās brīdi ir uzskatāma diena, kad pirmās instances tiesa, pamatojoties uz apstrīdēto normu, nolēma atteikt Pieteikuma iesniedzējiem valsts nodevas atmaksu. [14.]

Attiecībā uz citām personām apstrīdētā norma zaudē spēku no šā sprieduma publicēšanas dienas. Satversmes tiesa norādīja, ka līdz brīdim, kad stāsies spēkā regulējums, ar kuru likumdevējs būs paredzējis tiesiskās vienlīdzības principam atbilstošu valsts nodevas atmaksas termiņu, tiesību piemērotājam ir jāņem vērā šajā spriedumā izteiktās atziņas. Ievērojot tiesiskās drošības principu un līdz šim pastāvējušo tiesisko kārtību, tiesību piemērotājam ir jāraugās, lai visām personām termiņa notecējums būtu vienlīdzīgs pēc būtības. Tas nozīmē, ka tiesības iesniegt pieteikumu par valsts nodevas atmaksu var tikt ierobežotas ar triju gadu termiņu, taču šis termiņš ir skaitāms no dienas, kad radies valsts nodevas atmaksas tiesiskais pamats, nevis no dienas, kad nodeva iemaksāta valsts budžetā. [14.]

Papildus Satversmes tiesa norādīja, ka tiesības prasīt civilprocesā samaksātās valsts nodevas atmaksu likumdevējs ir tiesīgs ierobežot ar termiņu, bet tādā gadījumā likumdevējam ir jāievēro samērīguma un tiesiskās vienlīdzības principi un par atskaites punktu termiņa aprēķināšanai jāpieņem brīdis, no kura persona var izmantot savas tiesības. [14.]

Satversmes tiesa nosprieda:

1. Atzīt Civilprocesa likuma 37. panta otro daļu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam.

2. Attiecībā uz Juriju Kapišņikovu, Ināru Kapišņikovu un Eduardu Kapišņikovu atzīt Civilprocesa likuma 37. panta otro daļu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam no viņu pamattiesību aizskāruma rašanās dienas.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stāsies spēkā tā publicēšanas dienā. Spriedums tiks publicēts oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" Satversmes tiesas likuma 33. panta pirmajā daļā noteiktajā termiņā.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā:
<https://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2020/03/2020-14-01-spriedums.pdf>

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Zanda Meinarte
Satversmes tiesas
Sabiedrisko attiecību speciāliste
Zanda.Meinarte@satv.tiesa.gov.lv
67830759, 26393803